

Голові спеціалізованої вченої ради Д 17.127.03
Класичного приватного університету
доктору наук з державного управління,
професору **Огаренку В. М.**

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора
Ворони Петра Васильовича
на дисертацію Козарь Тетяни Петрівни «Реалізація державної політики
у сфері освіти як фактор трансформації на місцевому рівні», подану до захисту
у спеціалізовану вчену раду Д 17.127.03 Класичного приватного університету
на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.04 – місцеве самоврядування

**Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами,
темами.**

Однією з пріоритетних сфер діяльності держави є освіта як найважливіша ланка виховання свідомих громадян, формування освіченої, творчої особистості. Освіта стає основним пріоритетом у сфері соціально-економічного, духовного, культурного життя країни. Передумовою цього виступає спроможність освіти давати знання, розвивати вміння та навички життєдіяльності в громадянському суспільстві, що створює сприятливі передумови для встановлення та розширення порядку взаємодії людей.

Адже саме освіта становить стратегічний ресурс соціально-економічного і науково-технічного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. У цьому контексті особливої значущості набуває визначення змісту, основних напрямів, механізмів реалізації державної освітньої політики. Вирішення проблем поставлених завдань сприятиме розкриття сутності самого поняття «державна освітня політика», адже наявні знання про обраний предмет дослідження, нагромаджені в когнітивних просторах різноманітних наук, «утворюють емпіричний і концептуальний базис подальшого його аналізу і водночас конституують множину можливих пізнавальних підходів, точок зору, напрямів дослідження». З огляду на зазначене тема дисертаційної роботи Козарь Т.П. є актуальною і своєчасною та відповідає вимогам та потребам сьогодення.

Актуальність дисертаційного дослідження також підтверджується його тісними зв'язками з науково-дослідницькою роботою дисертанта і висвітлює результати наукових досліджень автора в межах науково-дослідних робіт:

- «Теоретико-методологічні та філософсько-історичні основи розвитку й перспективи реформування державного управління в Україні» (номер державної реєстрації 0113U000589),

- «Теорія і практика публічного управління й адміністрування в Україні та зарубіжних країнах» (номер державної реєстрації 0116U002645).

Дисертаційне дослідження відповідає паспорту спеціальності 25.00.04 – місцеве самоврядування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі здобувачки, підтверджується відповідністю принципів положень дослідження та поставленій автором меті, завданням, послідовним дотриманням обраної методики, чіткою і збалансованою структурою, системним аналізом широкого й водночас репрезентативного кола наукових джерел.

Для досягнення поставленої мети автором визначено дослідницькі завдання, які є взаємопов'язаними, відображають головний зміст роботи і послідовно розв'язуються в ході наукового дослідження. Так, автором дисертації обґрунтовано актуальність і рівень наукової розробленості обраної теми, з урахуванням особливостей науки державного управління визначено напрями вдосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері освіти для забезпечення цільових трансформацій на місцевому рівні, що надасть змогу мати уявлення про зміни, які відбулися в Україні із запровадженням системи децентралізації. Здобувачем використано комплекс загальнонаукових методів, застосування яких дало змогу вирішити поставлені у дисертаційному дослідженні завдання, що мають відповідну новизну та слугують для розробки наукового обґрунтування теоретико-методологічних засад становлення та розвитку державної політики у сфері освіти з урахуванням трансформаційних процесів на місцевому рівні. Наведені в дисертаційній роботі результати

наукового дослідження доведені до конкретних наукових положень та практичних рекомендацій, які доцільно застосовувати в діяльності органів місцевого самоврядування.

В першому розділі роботи «Теоретичні основи реалізації державної політики у сфері освіти» визначено рівень наукової розробленості проблематики дослідження; розкрито сутність державної політики у сфері освіти в тісному взаємозв'язку із становленням основ адаптивного управління та економіки знань; окреслено методологічні засади управління сферою освіти на місцевому рівні; проаналізовано й поглиблено понятійно-категоріальний апарат предметної області дослідження. Автор надає власне визначення поняття «планування інтелектуального розвитку» як процес встановлення та виконання певного порядку дій щодо раціонального й ефективного використання освітніх ресурсів територіальних громад, оптимальний розподіл освітніх ресурсів у межах територій шляхом прийняття рішень і відображення планових заходів у програмі соціально-економічного розвитку регіону, а також здійснення цільових трансформацій на місцевому рівні. Підставою для розроблення таких заходів є ст. 143 Конституції України, п. 16 ч. 1 ст. 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», ст. 11, 18 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України».

Автором зазначено, що система регулювання повинна виконувати такі функції: визначення ключових напрямів державного регулювання в сфері освіти та ролі учасників; забезпечення учасникам освітнього ринку сприятливого законодавчого та регуляторного оточення, тому з метою визначення потреб у відповідній інформації надзвичайно важливим є з'ясування не тільки сутності механізму забезпечення функціонування регіонального освітнього кластеру, але й її змісту та основних принципів його функціонування.

В другому розділі «Забезпечення фінансування освітньої системи на місцевому рівні» автор визначив систему чинників впливу на форми фінансування освітньої діяльності. Дисертантом проаналізовано стан і перспективи розвитку фінансового забезпечення реалізації державної політики в галузі освіти.

Заслуговує на увагу авторське бачення щодо місцевих бюджетів, які

мають бути достатніми для забезпечення виконання повноважень органами місцевого самоврядування. Тож держава має гарантувати органам місцевого самоврядування достатню дохідну базу для забезпечення населення відповідними освітніми послугами. Разом з тим, визначені виміри основних індикаторів упродовж останніх років підтверджують висновок про те, що вищій освіті України притаманний фактор масовості. Розширення масштабів підготовки спеціалістів – процес об'єктивний, зумовлений переглядом суспільних цінностей у результаті підвищення інтелектуалізації суспільства, зростання мотивації громадян до здобуття вищої освіти. Визначальним є те, що кожна країна, яка прагне мати статус розвиненої, повинна всіма своїми діями підтримувати розвиток освіти, зростання інтелектуального потенціалу.

В третьому розділі «Удосконалення механізму контролю в системі єдиного освітнього інформаційного простору в умовах децентралізації» автором наголошено, що розкрито механізм цільового контролю за інфраструктурою освітнього інформаційного простору. Також дисертантом обґрунтовано концептуальні засади менеджмент-орієнтованої трансформації державної політики освіти на місцевому рівні в контексті євроінтеграційних орієнтирів.

Дисертант визначає розгляд таких типів механізму цільового контролю: ультраструктурний, інфраструктурний, моноструктурний щодо формування механізму цільового контролю за інфраструктурою освітнього інформаційного простору. Метою пошуку варіантів організаційної будови, нормативно-регуляторних механізмів і логістики запровадження яких перетворює наявну організаційно-педагогічну систему в нову освітню метаструктуру із залученням відсутніх нині в освітній системі структурних елементів в умовах високої конкуренції на ринку освітніх послуг.

Автор аналізує сучасні менеджмент-орієнтовані концепції, підходи та моделі державної політики у сфері освіти на місцевому рівні. Аргументовано змістовний характер інноваційного напрямку розвитку освіти, поєднання цінності *Lifelong Learning Programme* та підходів менеджменту, детермінує результати й необхідні напрями реалізації державної політики, що покладено в основу адміністративних реформ.

Викладене вище свідчить про достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження. Висновки відповідають поставленим завданням, відповідно відтворюються у авторефераті дисертації, а рекомендації доведені до рівня використання у практичній діяльності органів місцевого самоврядування.

Наукова новизна одержаних результатів.

Достовірність та наукова новизна дисертаційної роботи Т. П. Козарь є результатом наукових досліджень, спрямованих на теоретичне обґрунтування системи державного регулювання ринку освітніх послуг та розробку науково-практичних рекомендацій щодо реалізації державної політики у сфері освіти з урахуванням трансформаційних процесів на місцевому рівні.

Козарь Т. П. вперше розроблено та запропоновано теоретико-методологічні засади реалізації комплексу заходів державного управління у сфері освіти для забезпечення цільових трансформацій на місцевому рівні, який базується на застосуванні технологій економіки знань, менеджмент-орієнтованому управлінні з новими підходами до інституційно-організаційного забезпечення освітніх процесів і спрямований на підвищення рівня конкурентоспроможності всіх суб'єктів регіонального кластеру та забезпечення сталого розвитку регіону

У дисертації конкретизовано і сформульовано кілька важливих для досліджуваної проблематики понять, а саме:

«регіональний освітній кластер» як системи територіальних інституцій та органів влади, які дотичні до управління у сфері освіти та забезпечують цільове функціонування й співпрацю освітніх мереж на регіональному рівні, ефективно та раціональне використання освітніх ресурсів у межах регіону;

«планування інтелектуального розвитку» як процесу встановлення та виконання певного порядку дій щодо раціонального й ефективного використання освітніх ресурсів територіальних громад, оптимального розподілу освітніх ресурсів у межах територій шляхом прийняття рішень і відображення планових заходів у програмі соціально-економічного розвитку регіону, а також здійснення цільових трансформацій на місцевому рівні;

«цільові трансформації на місцевому рівні» як такого процесу перетворень територій, громад, соціально-економічного стану, який сприятиме підвищенню

рівня їх конкурентоспроможності, досягненню стандартів життєдіяльності та цільових показників сталого розвитку;

Заслуговує на увагу вдосконалений автором науковий підхід до класифікації заходів державного регулювання освіти, в основу якого покладено цільовий контроль за інфраструктурою освітнього інформаційного простору, що забезпечить комплексність регуляторного впливу держави на розвиток освітнього простору на місцевому рівні, тобто представляє різноманітність централізованих і децентралізованих видів управління, кожен з яких по-різному впливає на розвиток системи вищої освіти країни та активізацію участі в управлінні освітою органів місцевого самоврядування.

На наш погляд, дисертантом також зроблено внесок у формування механізму забезпечення функціонування відкритої освітньої системи шляхом виділення правових, фінансових та організаційних механізмів, у контексті яких визначено: гармонізацію законодавства, збалансованість функціонування факторів трансформації освіти на місцевому рівні, створення інформаційної прозорості учасників реалізації державної політики у сфері освіти.

Найбільш вагомим результатом дисертантки, на наш погляд, є інтелектуальний концепт реалізації державної політики у сфері освіти, зміст якого зводиться до забезпечення здатності відповідних органів управління задовольняти сучасні вимоги до трансформації соціально-економічної системи регіону; урахувати системні впливи зовнішнього середовища; досягати, використовуючи запропоновані концептуально-методологічні та інструментально-прикладні засоби, визначених стратегічних орієнтирів.

Практична значимість дисертації

Основні науково-теоретичні положення й практичні рекомендації, викладені в дисертації, використовують:

– у діяльності Департаменту освіти Запорізької обласної державної адміністрації (довідка № 06-00/0413 від 07.09.2020);

– у діяльності Департаменту освіти Запорізької міської рада – систематизацію теоретичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо комплексу засобів управління факторами трансформації на місцевому рівні, зокрема з урахуванням актуальних нормативно-правових можливостей інституціонально-організаційного забезпечення відповідних процесів, а саме:

сформульовані висновки, пропозиції й рекомендації щодо реалізації державної політики у сфері освіти на місцевому рівні (довідка про впровадження № 3-22/111 від 23.10.2020);

– у навчальному процесі Класичного приватного університету при викладанні дисциплін «Державне регулювання економіки», «Регіональне управління та місцеве самоврядування в Україні» (довідка № 786 від 12.12.2020).

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

Оцінюючи представлену дисертаційну роботу в цілому позитивно, слід відмітити дискусійні положення та висловити наступні зауваження.

1. Слід відзначити послідовність та логіку в підходах автора до вивчення сутності та обґрунтування теоретичних засад формування системи реалізації державної політики у освітній сфері п. 1.1., які автор обґрунтовує щодо доцільності забезпечення цільових трансформаційних процесів на місцевому рівні, що приведуть до зростання довіри до місцевих органів та вплив на регулювання системи державного регулювання освітнього ринку, а також вивчення цільових трансформації на місцевому рівні, які ведуть до суттєвих економічних, державних та місцевих витрат. Але авторові доцільно було б акцентувати увагу на тлумаченні поняття «цільові трансформації на місцевому рівні», не лише з урахуванням думки українських науковців, а й зарубіжних, а також надати авторське визначення освітньої політики України.

2. Заслуговує на увагу розкриття автором моделі функціонування кластерної форми організації, що стосується побудови державного регулювання взаємовідносин інституцій на місцевому рівні, які сприяють розвитку освітньої системи й забезпечують належні умови для учасників та надійну підтримку інтересів регіональних ЗВО, що є основою для подальшого функціонування регіонального освітнього кластеру. В розділі 1 автор визначає, що держава зберігає за собою основні контролюючі функції та можливість втручання в будь-який момент процесу саморегулювання, що пов'язане з механізмом забезпечення функціонування регіонального освітнього кластеру. Робота тільки б виграла, якби автор представив кластерізацію у сфері освіти для забезпечення цільових трансформацій більш детально, описуючи всі процеси на місцевому рівні.

3. Дисертант в розділі 2 роботи розглядає питання стан і перспективи розвитку фінансового забезпечення реалізації державної політики в галузі освіти, зокрема, зазначає, що актуальними є аналіз реального становища освітньої діяльності області, прогноз та шляхи покращення економічної ситуації у сфері освіти регіону в цілому і окремих його адміністративних одиниць зокрема. Автор зазначає, що під час проведення аналізу державних видатків МОН України, зокрема, видатків на освіту з місцевих бюджетів, передусім необхідно обґрунтувати процес утримання закладів вищої освіти за рахунок асигнувань на вищу освіту (позабюджетні), проте надалі розкриття такого процесу не знайшло відображення на сторінках роботи.

4. У розділі 3 дисертаційної роботи автор акцентує увагу, що дослідження державно-громадського управління якістю освіти повинно мати обґрунтування доцільності удосконалення законодавчої й нормативної бази з метою її гармонізації з нормами та стандартами європейського й світового співтовариства. Важливо правильно підібрати поєднання можливих показників для кожного конкретного закладу та оптимізувати формування системи управління якістю освіти ЗВО. Вважаємо, що доречно було б більш детально розкрити, що саме включає в себе таке обґрунтування.

5. На нашу думку, робота тільки б виграла від того, якби при розгляді питання ефективності державного регулювання у сфері освіти у 4 розділі, зокрема прибутковості системи державного регулювання автор приділив увагу можливості впровадження фінансових заходів для приведення законодавчих норм України у відповідність до законодавства ЄС з урахуванням новітніх фінансових тенденцій світових ринків. Позитивним є, що автор акцентує увагу на відповідно існуючих на сьогодні учасниках освітнього ринку на місцевому рівні та аналізує регульовальні фактори державної діяльності складових інфраструктури освітнього ринку.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Козарь Тетяни Петрівни на тему «Реалізація державної політики у сфері освіти як фактор трансформації на місцевому рівні» є завершеним науковим дослідженням. Структурованість, повнота викладення матеріалу та якість оформлення рукопису дисертації відповідають кваліфікаційним вимогам щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня

кандидата наук. Обґрунтовані й запропоновані здобувачем пропозиції та висновки розв'язують актуальне завдання в галузі науки державного управління.

За актуальністю, новизною, рівнем розкриття поставлених завдань і практичною цінністю дисертація відповідає вимогам пп. 9 та 10 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ від 24 липня 2013 р., №567, а її автор – Козарь Тетяна Петрівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.04 – місцеве самоврядування.

Доктор наук з державного управління, професор
Національний фонд досліджень України,
начальник управління грантового забезпечення

П. В. Ворона

*Тітка Ворона Т.В. завідуюча
Завідуюча сектору кадрового забезпечення
Матеріального*

Тетяна Бідікова